

SIPOS GÉZA

Az összedobottól a tartalommenedzsmentig

A MTA társadalomtudományi intézeteinek honlapjairól

Acélok meghatározása. A célcsoport azonosítása. A design-
elemek fontossági sorrendjének megállapítása – hogyan
akarjuk „vezetni” a felhasználó szemét? Navigáció, a tájékozódás opti-
malizálása. Tipográfia. Használhatóság, áttekinthetőség, letisztultság,
konzisztencia. Az egyik vezető webdesign-nal foglalkozó blog (smas-
hingmagazine.com) cikkeiből leszűrhető tanulság szerint egy weboldal
tervezésekor és kialakításakor a fentebb felsorolt elveket érdemes figye-
lembe venni. Jelen szövegben a Magyar Tudományos Akadémia társa-
dalomtudományi intézeteinek honlapjait tekintjük át arra figyelve, hogy
a szájtok megrendelői, tervezői és készítői hogyan érvényesítették ezeket
a szempontokat.

A kritikai áttekintés nem öncélú. Tekintve, hogy a MTA a tudomá-
nyos alap kutatások egyik legfontosabb, államilag finanszírozott háttér-
intézménye, egyáltalán nem mindegy, hogy a kutatóintézetek működé-
se nyomán milyen mennyiségű és milyen szempontok szerint struk-
turált tudáskészlet kerül be a tudományos közélet körforgásába, és ezen
túl mit szán az adott intézmény a tágon értelmezett köz hasznára. A hon-
lapok felépítése, tartalommal való feltöltöttsége közvetett módon azt
mutatja meg, hogyan vélekednek az intézményvezetők az intézetükben
felhalmozott tudásbázis megosztásáról és megoszthatóságáról, meny-
nyiben hajlandók a tudásmegjelenítés szolgálatába egy olyan felületet,
a World Wide Webet állítani, ami radikálisan más, mint az 1990–95-ig

megszokott eszközök, vagyis a konferenciák, szakmai tanácskozások, szakpublikációk, folyóiratok stb. Természetesen a kutatóhelyeknek nem az tudományos ismeretterjesztés a feladata, azonban szerencsésebb, ha egy kutatóintézet honlapja nem merül ki önmaga és kutatóinak egyszerű bemutatásán. Egy kissé buta, de releváns hasonlattal élve: az ideális kutatóintézeti honlap strukturáltságában, az általa közvetített információ mennyiségében és felhasználóbarát mivoltában – és főleg közszolgálati jellegében – a BBC webhelyére (www.bbc.co.uk) hasonlít inkább, és nem a portfólióját bemutató reklámügynökség oldalára. A felhalmozott tudás „webre szabása” ezért is nehéz feladat, továbbá elsődlegesen azt igényli az elsősorban szövegben–publikációban gondolkodó intézményvezetőktől és kutatóktól, hogy a honlapra elhelyezett szövegekre elsősorban nem szöveggént, hanem az olvasóval-látogatóval kapcsolatot teremtő interfészként tekintsenek.

Az alant következő áttekintés kiindulópontként azt feltételezzük, hogy az intézeti honlapok célja közös és a felhasználói célcsoportok között is számos átfedés van. A szájtokat elsősorban az intézethez kapcsolódó szakma nyilvánossága, továbbá egyetemi oktatók és hallgatók használják, és csak harmadsorban az „érdeklődő nagyközönség” látogatja. Ebből nagy biztonsággal lehet arra következtetni, hogy a felhasználó számítógépkezelési ismeretei az átlagosnál szolidabbak, szokva van a webes felületek kezeléséhez – sőt el is várja, hogy egy öt szakmai szempontból érdeklő oldalon minél több információval lássák el, és ehhez a tudáshoz minél rövidebb idő alatt hozzájusson.

Az Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet honlapja (www.mtaki.hu)

A MTAKI honlapjának felépítése azt mutatja, hogy elsősorban a kisebbségi kérdés és a kisebbségkutatás iránt érdeklődőket kívánja kiszolgálni (jelen szöveg készültének pillanatában 2009. január 7-én frissült). Az oldal tervezője klasszikus, négyhasábos designt alkalmaz, melyben a baloldal és a jobboldali elem a navigációt szolgálja, a középső kettő jeleníti meg a tartalmat. A főoldalon a kategóriákba sorolt hírekre és az új intézeti kiadványokra kapunk közvetlen linkeket, tehát a felhasználó egy kattintással eljut a szajt legfrissebb tartalmaihoz.

Az információk fontossági sorrendje viszont nem tükröződik az oldal szerkezetében. A baloldali szöveges és a jobboldali, logókat tartalmazó navigációs hasábon kívül még van egy felső, az intézet logója alatt elhelyezett linksor is, mely az MTAKI-hoz kisebb-nagyobb mértékben kötődő aloldalak, tematikus válogatások, kutatási adatbázisok linkjét tartalmazza. A linkek elnevezése sokszor nem egyértelmű: a *Cultural Diversity* feliratú link például egy 2007-es workshop honlapjára mutat, a *Határon túli adatbázis* pedig rákattintás után két adattár közös főoldalának bizonyul. A látogató tájékozódását az egyértelműbben megfogalmazott linkek segítenék. A felhasználók navigációját a főoldalon az is nehezíti, hogy a design hasonló tónusú színfoltokból van kialakítva, pedig az erőteljesebb kontraszt támogatná az olvasót az egyes információcsoportok elkülönítésében. A sötétzöld-fehér-mohazöld kontraszt viszont jól működik a baloldali navigációs hasámban.

Tipográfia: az oldal kialakítása során lehetett volna szélesebb margókat alkalmazni, egyértelműbbé tenni a hasábközöket, ezáltal a középső (két) hasábra tördelt szöveges tartalom könnyebben lenne olvasható. Feltűnő, hogy némelyik belső oldalon kisebb méretű az alkalmazott betűtípus. Az oldal tervezője a weben leginkább megszokott talp nélküli betűtípust, az Arialt használta, mely képernyőn a legsimábban olvasható fontok közé tartozik.

Az oldal használhatóságát keresőfelület és holnaptérkép növeli. A mtaki.hu designjának kialakítása apróbb bakiktól eltekintve következetes, a tartalom meggyőző mennyiségű és folyamatosan frissített: a MTAKI honlapját több fehér felület beiktatásával csak a „fellazítani” kéne, illetve kigyomlálni néhány nem működő linket, például a munkatársak névsora szerint rendszerezett *Digitális szövegtárban*.

A Földrajztudományi Kutatóintézet (FKI) honlapja (www.mtafki.hu)

Az FKI honlapjának nyilvánosan elérhető változata nem teljesíti a frissítéssel kapcsolatban megállapítottakat. A szájtot a főoldal alján olvasható jegyzet szerint 2007. októberében frissítették utoljára. Az oldal célja elsősorban az intézet munkatársainak és kevésbé az érdeklődők kiszolgálása. A kétosztatú főoldal felső felén az FKI kétnyelvű oldalát lehet elérni, alsó felén a jelszóval rendelkező felhasználók léphetnek be. A főoldalról gya-

korlatilag csak azt tudjuk meg, hogyan néz ki az intézet logója és mi a pontos angol neve a kutatóhelynek. Az oldal tervezője azzal, hogy régimódi, csak a felhasználói nyelvek közötti választásra (magyar vagy angol) koncentrált, ún. belépőoldalt hozott létre, megnehezíti az összes felhasználó tájékozódását, hiszen minden fontos információ „egy kattintással beljebb van”, mint kéne – az oldal eleve felhasználóbarátabb lenne, hogyha már a mta.fki.hu-ra kattintással az információkat tagoló menürendszerhez jutnánk. A nyelvek közötti választást a lehető leghagyományosabban, két animált GIF-formátumú képfájllal jelzi az oldal, ami a web korai időszakának (1993–1997) volt a jellemzője, az egész honlap háttéréül pedig egy márványozott hatást keltő illusztráció szolgál.

Az FKI tulajdonképpeni főoldalán a képernyő felső csíkjában elhelyezett navigációs sáv fogad, mely az egér fölévitele után lehulló menükkel tagolja a szájon elérhető tartalmat. A menüpontok elrendezése némiképp esetleges: az *Intézet*, az *Osztályok* és a *Munkatársak* menüpont után nem a *Projektek* és a *Könyvtár*, hanem a *Megközelíthetőség* következik – hogyha a balról jobbra a fontosabbtól a kevésbé fontos információ fele haladunk, akkor az intézet elhelyezkedését mutató térképnek és a kutatóhely címének a *Linkek* után lenne a helye. A menüpontokban továbbá következtesen a Természetföldr. és a Társadalomföldr. rövidítések jelennek meg, feltehetően azért, mert a kiválasztott menürendszer-sablonba nem fér el a többi karakter. Ez meglehetősen amatőr hatást kelt: nem a design alkalmazkodik a tartalomhoz, hanem fordítva.

A menüpontokat átnézve feltűnik, hogy viszonylag kevés a link az FKI honlapján: például a *Jelenkori felszínfejlődés kutatási munkacsoport* munkatársainak mind elérhető az önéletrajzzal ellátott személyes honlapja, a *Geomorfológiai és negyedkorkutatási munkacsoport* tagjainak viszont nem. Huszonhat természetföldrajzi projekt közül belinkelve hétről érhető el további információ, a társadalomföldrajzi projektek egyike sincs belinkelve.

Az oldal tipográfiája esetlegesnek tűnik. Az aloldalakat feltehetően egy szövegszerkesztőben hozta létre a webmester, majd simán HTML-álmányokká mentette át, egybelinkelte őket, és így kerültek fel az FKI webszerverére. A szövegszerkesztőben készült weboldalak jellegzetesége a túl nagy hasábszélesség, így a képernyő szélső sávjába kilógó sorok nagyon megnehezítik az olvasást, és alig használhatóvá teszik az oldalt, melyen nincs kereső és honlaptérkép sem. Az intézeti könyvtár online kereshető katalógusa a felhasználóbarát jelleget tekintve szerencsésen

töri meg az összképet, viszont teljesen más designnal készült, mint az oldal többi része, ám ez a konzisztencia követelményének nem felel meg. Összefoglalva: az FKI honlapja megérett a lecserélésre.

A Közgazdaságtudományi Intézet honlapja

(www.econ.core.hu/)

Áttekinthető, világos struktúrájú oldal az econ.core.hu: a szinte szabványnak számító szokás szerint a fő navigációs menü a bal hasábjában található, a nyitóoldalt a legfrissebb hírek, beszámolók és az új publikációk linkjei foglalják el. Fontos, hogy az intézet egyik legfontosabb szolgáltatására, az Adatbank létezésére külön link és leírás hívja fel a figyelmet a főoldalon. Az adatbank (adatbank.mtaki.hu) oldalán az adatok lekérdezése online, táblázatos formában történik, ez indokolja, hogy a szolgáltatás külön, az egész képernyőszélességet elfoglaló desinget kapott. A látogató navigációját segíti, hogy egy jól kiemelt linkkel azonnal visszajuthat az intézeti főoldalra.

A főmenü alpontjai egy kattintással elérhetőek, szerencsés módon a menürendszer nincs túldesignolva, mindig egyértelmű, honnan indul és az oldal melyik rovatába érkezik a látogató. A listában külön figyelmet érdemel a naprakész tartalommal feltöltött *Publikációk* fejezet: itt 1996-tól található meg az intézet kutatóinak külföldi szakfolyóiratban közölt tanulmányai. Az intézeti kiadványok közül a *Munkapiaci tükkör* 2000-ig visszamenően, fejezetenként tölthető le, akárcsak a *Munkatudományi kutatások*, a *Budapesti munkagazdaságtani füzetek*, a *Verseny és szabályozás* című kötet, a műhelytanulmányok stb. A fejezetenkénti letöltés lehetősége kiemelten felhasználóbarát: így a látogató csak az előszó és a tartalomjegyzék letöltésének alapján el tudja dönteni, melyik részre van szüksége az illető publikációból.

Az oldal tipográfiai szempontból letisztult, a két képernyőn a legkönnyebben olvasható betűtípust használta a designer-webmester, a halványkék két árnyalata nem hivalkodó. A szájon honlaptérkép és kereső gyaránt található, ez utóbbi gyakorlatilag a Google szolgáltatása.

AMTA Néprajzi Kutatóintézete honlapja

(www.etnologia.mta.hu)

Az oldal egy mára elavultnak tekinthető megoldással, a webes keretek egybeépítésével (frame) készült. Emögött valószínűleg az a megfontolás áll, hogy a kutatóintézet nevét ábrázoló fejléc állandóan látható legyen. Az etnologia.mta.hu tervezője és fenntartója ebből ítélve fontosabbnak tartja a csupán dekoratív funkciót ellátó fejlécet, mint az intézet három közhasznú adatbázisát, a *A Kárpát-medence néphagyományai* oldalt, a *Samanizmus archívumot* és a *Tudástárat*. E három adatbázis az oldal legalsó részén kapott egy-egy linket, az impresszummal egy sorban, azonos betűmérettel és színnel. Az oldal szerkesztője azt az alapvető webdesign-elvet nem tartja be, hogy a legfontosabb tartalmakat lehetőleg a képernyő középvonala fölött érdemes elhelyezni, az oldal alsó részén az utolsó frissítés időpontja, a webmester neve, a copyrightjelzés stb. szokott szerepelni. További gond, hogy *A Kárpát-medence néphagyományai* (www.ethnography.hu) a kritika készültének időpontjában nem elérhető.

A bal oldalon elhelyezett navigációs menü nem túlbonyolított és jól kezelhető: a már kattintott menüpontokat halványabb színnel jelöli. A tartalom a középső hasábjelen jelenik meg, de mivel a hasábjelen széles, az átlagosnál nehezebben olvasható. Az itt elérhető szövegek a struktúrából, az alcímezésből és a linkelésből ítélve egy, az intézetet bemutató, szövegszerkesztőben készült dokumentumok sima reprodukciói. A *Kiadványok* menüpont csupán listázza a bibliográfiai alapadatok megadásával az intézet gondozásában megjelent köteteket, ám egyik sem letölthető sem kivonatolva, sem fejezetenként, sem egészben. Az intézet jubileumi kötete viszont külön menüpontban elérhető, és fejezetenként le is tölthető. A *Samanizmus archívum* és a *Tudástár* az intézet főoldalához képest nagyobb mennyiségben tartalmaz letölthető publikációkat, kutatói beszámolókról, előadásokról online nézhető filmfelvételeket, és praktikus, hogy a *Tárban* van olyan tanulmány, aminek interaktív változata is felkerült az oldalra.

Az www.etnologia.mta.hu tipográfiája korrekt, a barna-narancsdrapp-kék színpaletta segíti a tájékozódást az oldalon. Ám az oldal csak félig-meddig felhasználóbarát: a *Tudástár* és a két további aloldal anyagát praktikusabb lenne integrálni a főoldalba.

Elismerésre méltó, hogy az oldal impresszuma pontosítja, hogy az oldalon közzétett minden tartalom Creative Commons szerzői jog elvei

szerint használható, azaz jelölni kell forrásként, nem kerülhet kereskedelmi forgalomba és a tartalom nem módosítható (a Creative Commons a klasszikus-papírelvű szerzői jogi struktúra az internetes tartalommegosztás igényei szerint átalakított verziója). A kutatóintézeti honlapok közül ez az egyetlen, amely RSS-híreket is kínál – ez azt jelenti, hogy feliratkozás után RSS-hírolvasója segítségével a honlap frissüléséről mindig tudomást szerez a látogató anélkül, hogy bizonyos időközönként ellátogatna magára az oldalra. Nem szerencsés viszont, hogy az etnologia.mta.hu-n sem kereső, sem honlaptérkép nincs.

A Nyelvtudományi Intézet honlapja (www.nytud.hu)

A nytud.hu első pillantásra szokatlan struktúrájú oldal: a navigációs menü a megszokottól eltérően a képernyő jobb oldalán található, de mivel itt található a böngészők görgetősávja is, az itt elhelyezett menüsor az egérrel navigálóknak kézreesik. A főoldalon három, könyvjelzőszerűen keskeny hasámban találhatjuk meg az intézet címét, a legfrissebb programok, hírek és információk linkjeit. A design elemei azonban ezen a szájon sem tükrözik a fontossági sorrendet: a navigációs linksor mintegy magában áll a felület jobb szélén, nem kapcsolódva semmihez; az intézet történetét pár sorban összefoglaló szöveg esetlegesen került az oldal aljára, akárcsak a honlap létrehozását-fenntartását támogató intézmények logói is.

Nem igazán szolgálja a felhasználó tájékozódását, hogy az egyes tartalmak esetleges módon nyílnak meg új böngészőablakban, vagy töltődnek be az aktuálisan megnyitott oldal helyére – ez a programok és a hírek rovatokra jellemző. A navigációs listából elérhető tartalmak (*Osztályok, Könyvtár, Programok, Pályázatok* stb.) egyazon böngészőablakban érhetők el. Itt a felhasználó tájékozódását az aktuális rovatot és az alrovatokat mutató linksor segíti, vagyis mindig lehet tudni, hogy a főoldalhoz képest merre járunk, az összehatást viszont lerontja az, hogy semmiféle csík, színfolt vagy lénia nem tagolja egymáshoz képest az oldalakon felhalmozott információkat.

A navigációt, a fontos információk gyors megtalálását nehezíti, hogy a Nyelvtudományi Intézet szerverén tárolt, hatalmas jelentőségű adatbázisok – például a Magyar Nemzeti Szövegtár – a szűkszavú *Adatbázisok* link mögött találhatóak, vagyis az az érdeklődő, aki nem tudja eleve,

mit keressen, nem biztos, hogy megtalálja. A nytud.hu használhatóságát az rontja le, hogy csak felerészben használja ki információközlésre a főoldal felületét: egy jól szervezett szájton megérné az „anyakönyvi bejegyzésre alkalmasnak minősített utónevek jegyzékén” vagy a Magyar helyesírás szabályain túl a többi közérdekű szolgáltatásra, tudásbázisra is felhívni a figyelmet.

Ami a tipográfiát illeti, az oldal tervezője következetesen egy betűtípust használt, a képernyőn jól olvasható Verdanát. A következetlenségek a tipikusak: egyes aloldalak nem illeszkednek az oldal design-jába, változó méretűek a margók, az olvashatóságot nehezítően szélesek a hasábok. Keresni a Google beépített szolgáltatásával lehet, honlaptérkép nincs. Az összbenyomás az, hogy a nytud.hu igen jelentős tudásanyaghoz biztosít hozzáférést, de az esetlegesen szervezett honlapstruktúra nem felhasználó- és kattintásbarát.

A Politikai Tudományok Intézete honlapja

(www.mtapti.hu)

Az eddig áttekintett intézeti oldalak közül ez az első, amelynek linkszerkezetéből az tűnik ki, hogy az oldal nem sima HTML-állományok egymáshoz kapcsolásából áll össze, hanem adatbázis áll mögötte. Ez praktikus azt jelenti, hogy az oldal tartalmi és designelemei szigorúan elválnak egymástól: a tipizált, kategóriák szerint (pl. *Az Intézet-ről* rovat, *Kiadványok* rovat) elkülönített szövegeket, linkeket stb. az adatbázis tartalmazza, míg az oldal kinézetét a CSS-stíluslap (Cascading Style Sheet) határozza meg. Az így felépített oldal könnyebben frissíthető, designja pedig következetesebb, hiszen minden tartalmat a jól definiált stíluslap jelenít meg.

A tartalomért és a kinézetért felelős technológiák elkülönítése az első és legfontosabb lépés a felhasználóbarát oldalak kialakítása során. A mtapti.hu szerkezete nem is lehetne egyszerűbb: a felső csíkban az intézet neve, baloldalon a jól megszokott menüsor; egyedül a kereső került szokatlan helyre, a bal felső sarokba. Az egyes menüpontokra kattintva nyílnak meg az alovakra vezető linkek. Mivel az oldal tartalma nem különösebben gazdag, további navigációs segédlet – amely az éppen böngészett oldal hierarchiában elfoglalt helyét mutatná – nem hiányzik. Ezzel együtt egy honlaptérképpel ki lehetne egészíteni a szájtót.

Az oldal tudományos osztályok és kutatóközpontok szerinti bon-tásban, valamint névsor szerint is prezentálja az intézeti munkatársak listáját (jó tipográfiai megoldás a színnel kiemelt táblázatolás). Zavaró viszont, hogy a kutatók neve csak a névsoros listában kattintható, és az is esetleges, hogy melyik kutatóközpontnak van saját oldala. Az Etnoregionális Kutatóközpontnak lenne, de nem működik a megadott link, az Euroatlanti Integrációs Kutatások Központjáról és a Euroatlanti Integ-rációs Kutatások Központjáról semmi továbbit nem lehet megtudni, az Innovációs Hálózati Kutatóközponttól a megalakulásról szóló közlemény van feltöltve PDF-ben – viszont a Politikai Diskurzuskutató és a Politi-kai Diskurzuskutató központok saját, önálló fejlesztésű, jól strukturált honlappal rendelkeznek.

Hiányosság, hogy az intézetben folyó kutatások többségéről nem érhető el egy-egy link mögött további információ, és nem felhasználó-barát megoldás, hogy az intézetben létrejött adatbázisokról egy PDF-ál-lomány letöltésével és megnyitásával lehet a továbbiakat megtudni – viszont a fájlok csak tizenöt-húsz sornyi szöveget tartalmaznak, ame-lyet egyszerűbb lenne közvetlenül *Az Intézetben hozzáférhető adatbázisok* alrovatban közzétenni. (A felhasználók további tájékozódását viszont a karbantartott linktár segíti.) Tipográfia: a design egy betűtípusra ala-poz, az adatbázis-és-CSS felépítésnek köszönhetően nincsenek esetleges hatású, az összképből kilógó oldalak. Összefoglalóként annyit jegyezhe-tünk meg, hogy a mtapti.hu plusz szolgáltatásokat, kereshető adatbáziso-kat nem nyújt, de az intézetben folyó munkát kielégítően és korrekt ki-nézetben, áttekinthetően dokumentálja.

A MTA Régészeti Intézetének honlapja (www.archeo.mta.hu)

Jó példa a Régészeti Intézet (RI) honlapja egy betűtípus „ideo-logikus” használatára. A sajtó tervezője arra törekedett, hogy „régies” hatású oldalt hozzon létre, ezért választotta a Palatino fontot a szöve-gek megjelenítésére. A betűtípusok ilyen alkalmazása túlstilizálás-hoz vezet, elfeledkezve arról, hogy egy tudományos intézet honlapjá-nak az információközlés a lényege (különben az *Aktuális hírek* rovatban a legfrissebb közlemények 2008 szeptember-novemberi személyi vál-tozásokról és egy 2008 szeptemberi konferenciáról szólnak). Másfelől

a talpas betűtípusok – a papírfelülettel ellentétben – képernyőn rosszab-
bul olvashatók, így a RI honlap látogatója némiképp az öncélú, szépelgő
design áldozatává válik.

Strukturálisan azért van gond ezzel a honlappal, mert a szájít részei
egymásba illesztett keretekben (ún. frame-ekben) érhetőek el, ennek
következtében a böngésző megszokott görgetősávjai a frame-ek szélére
kerülnek át, megnehezítve a navigációt. Az oldal designja egy nyomtatott
kiadványéra akar hasonlítani, ebből ered a túldíszítettség és a felhaszná-
lók képernyőn olvasási szokásaihoz nem alkalmazkodó tagolás: a munka-
társak listája például egy olyan, töredezett hatású táblázatban jelenik meg,
amely azt a hatást kelti, mint amikor egy fekvő oldalra szerkesztett táblá-
zatot figyelmetlenségből valaki álló alakú oldalra nyomtat ki.

Ezzel együtt az oldal struktúrája áttekinthető, de nincs is rajta nagy
mennyiségű információ. Ami a keresztszeléssel illeti, az oldalon
a *Kutatások* rovatból is elérhetőek a munkatársak aloldalai, amit nem lenne
érdemes külön említeni, ha más intézeti honlapokon nem volna hiányos-
ság. Az alaposabb tájékozódást beépített keresővel oldották meg (a hon-
laptérkép erről a szájtról is hiányzik). Esetlegesnek tűnik, hogy a felsorolt
számos kutatás melyikéről érhető el egy-egy link mögött további infor-
máció. Az RI honlapja körülbelül ugyanazokat a szolgáltatásokat nyújtja,
mint a Politikai Tudományok Intézetének szájítja, csak a honlap felépíté-
sét tekintve elavult szerkezetben és túldesingnolt formában.

A Szociológiai Kutatóintézet honlapja

(www.socio.mta.hu)

Az intézet (SZK) szájítja nemrég újult meg, ezért külön érdemes
a figyelemre, ám az áttervezés során meg lehetett volna szabadulni a navi-
gációt egy plusz kattintással bonyolító, az információközléshez semmivel
sem hozzájáruló bevezető oldaltól, amely az intézet székhelyét ábrázolja
egy retusált fotó segítségével. Beljebb lépve azonban áttekinthető struktúra
és jól böngészhető oldal található; a legújabb hír egy 2009. január 9–23.-i
rendezvényt harangoz be. A főoldal tetején az *Események* és az *Elérhetőség*
link van kiemelve az oldaltérkép és a keresőmező mellett, ugyanebben
a navigációs csíkban lehet mindig visszalépni a főoldalra is. A szokásos
menüsor (*Intézet, Kutatóműhelyek, Munkatársak* stb.) a felület baloldalán
található. Praktikus, hogy az éppen olvasott alrovat linkje vörös linkkel és

egy háromszöggel jelölve jelenik meg, és ugyanez a motívum ismétlődik akkor, ha a felhasználó a menüsor fölött mozgatja az egeret (ilyen apróságok tesznek könnyebben kezelhetővé egy weboldalt).

Az SZK szájta bőséges, de kezelhető mennyiségű információt nyújt magáról az intézetről; ezzel együtt tény, hogy a SZK oldaláról nem érhető el olyan kereshető, közhasznú adatbázisok, mint amelyeneket a mtaki.hu-n vagy a nytud.hu-n találhat a felhasználó. A kutatási területek és kutatóműhelyek részletes prezentációja mellett a fontosabb kutatási eredmények rövid összefoglalója is elérhető (sajna, 2007-ben frissült utoljára). Letölthető anyagok a *Kiadványok* menüpontban találhatók.

A technikai háttérrel tekintve a socio.mta.hu is adatbázis alapú oldal, az oldal készítői – a társadalomtudományi intézetek számára példamutató módon! – egy nyílt forráskódú, ingyenesen elérhető tartalommenedzsment-rendszert (CMS), a Typo3-at telepítették fel a szájttá kiszolgálására. Ennek köszönhetően az oldal jól strukturált, tipográfiailag korrekt, nincsenek esetleges módon a designból „kilógó” elemek, s az oldal könnyen frissíthető. A navigációt, a következetességet és a felhasználóbarát mivoltot tekintve a socio.mta.hu korszerű megoldás.

A MTA Történettudományi Intézetének honlapja (www.tti.hu)

Az oldal felépítése hasonló a Régészeti Intézet szájttjéhez: itt is két egymásba integrált frame-ből áll össze az oldal, a megoldás minden, fentebb említett hátrányával együtt. A nyitóoldalon egy 2008. december 4-i konferencia beharangozója és egy november 25-i előadás ténye a legfrissebb hír. Az oldal szerkezete hagyományos: a felhasználó a baloldalon elhelyezett menü segítségével tájékozódik, illetve a praktikus adatokat (telefonkönyv, elérhetőség, kapcsolatok) az oldal tetejére elhelyezett linkeken kapja meg. Ezek viszont pont ugyanúgy néznek ki, mint a főmenü elemei, vagyis a ti.hu designja azt sugallja, hogy a más honlapokra mutató linkek ugyanolyan fontosak, mint például a munkatársak adatlapjai.

A menüsört átfutva azt tapasztaljuk, hogy egyes linkek további aloldalakat nyitnak meg az oldal középső frame-jében, mások viszont további almenüket tartalmaznak – ilyen például a kiadványokra mutató menüpont. Nem felhasználóbarát megoldás, hogy az almenükre semmilyen designelem nem utal: pedig általános tapasztalat, hogy ami egy

honlapon nem kerül ki link formájában a főoldalra, azt jóval ritkábban találják meg a látogatók. Szintén nem szolgálja az információ akadálytalan áramlását az, hogy a főmenü egyik pontja egy letöltendő PDF-állományra mutat, mely a TTI szervezeti felépítését mutatja be. A látogató figyelmét viszont nem hívja fel az oldal karbantartója arra, hogy odakattintva PDF-olvasó indul el a gépén a böngésző mellett. Általános elv, hogy a látogatót értesíteni kell minden olyan lépésről, mely az aktuálisan tanulmányozott oldal elhagyásához vezet (ilyen például, mikor a szajt egyes tartalmai külön böngészőablakban nyílnak meg).

A tti.hu információmennyiségben körülbelül ugyanazt nyújtja, mint a Régészeti Intézet honlapja, azzal a különbséggel, hogy a munkatársak listájában egy helyen találtunk fel nem töltött személyes honlapot. A tájékoztatással mennyiségi szempontból nincs különösebb gond, az információ strukturálásával annál inkább. Az intézeti munkatársak háromszintű listájában például nem lehet visszalépni: hogyha az olvasó eljut egy kutató személyes oldalára, csak úgy tud másvalakit megkeresni, ha a főmenüből előlről kezdi a kattintgatást. A TTI könyvkiadási tevékenységét bemutató aloldal ehhez képest példamutóan szervezett: minden kiadvány a borítójára kattintva érhető el, és mindenik esetében részletes tartalomjegyzéket, esetleg a bevezető vagy előszó szövegét kapja tájékoztatásul az olvasó. Navigációs segédletek – kereső, honlaptérkép – nincsenek.

Tipográfia: ez az intézeti oldal is túldíszített, fölösleges árnyékolás-efektusokkal, csíkozással. Tervezője három, össze nem illő betűtípust alkalmaz az oldalon, s a szűk sortávolság lerontja az olvashatóságot. Előny viszont, hogy a frame-s szerkezetnek köszönhetően áttekinthető szélességűek a hasábok. Összefoglalva: a tti.hu az intézeti étellel kapcsolatos adatok korrekt közlésén kívül plusz információkat nem nyújt, s praktikus lenne a böngészési folyamatot inkább gátló, semmint segítő designt lecserélni.

A MTA Világgazdasági Kutatóintézet honlapja (www.vki.hu)

Mikor a felhasználó az intézet oldalára kattint, a főoldalt részben kitarakó hirdetés fogadja, mely a VKI legfrissebb, *Monitoring Jelentés 2008. Az Európai Unióhoz 2004–2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről* című kiadványát ajánlja az olvasó figyelmébe. A megoldás szokatlanul feltűnő, s éppen emiatt zavarja a honlapon való tájékozódásában az olvasót – gyakori,

hogy a látogatót annyira idegesíti az ilyen típusú hirdetés, hogy mielőtt kiiktatná, meg sem nézi. A VKI webmestere által alkalmazott technika indokolatlan és felesleges, hiszen a kutatóintézet legújabb kiadványára hatékonyabban fel lehetne hívni az érdeklődők figyelmét magán főoldalon.

A vki.hu hagyományos struktúrával, három hasábra osztott felülettel fogadja az olvasókat. A középső és a jobb hasáb tartalmát azonban szerencsésebb lenne felcserélni. Az előbbi ugyanis statikus szöveg, az intézetet két bekezdésben bemutató szöveg, míg az utóbbi a VKI-ban készült legfrissebb elemzéseket listázza (az intézet munkatársai lényeges és aktuális világ-gazdasági kérdésekben fejtik ki véleményüket). A látogató elsősorban gyakran frissített tartalmakat keres egy honlapon, így inkább célszerű lenne az aktuális elemzéseket, linkeket a főoldal centrális elemeként kezelni.

A honlap klasszikus menürendszere jól kezelhető. Az intézetről szóló fejezet az intézmény bemutatása mellett e-mail címlistát és a VKI éves jelentéseit is tartalmazza. A hatékony informálódást viszont gátolja, hogy aki a kutatókra kíváncsi, az tulajdonképpen egyetlen, nagyméretű táblázatra lel, miután a menürendszerben kikeresi az őt érdeklő szakterületet (pl. *Globális átalakulás, Fejlődés és felzárkózás*). A kutatók és témák csoportosítása szerencsés, de inkább segítené a navigációt az, ha minden téma egy aloldalt kapna. Fontos kiemelni, hogy a VKI sajtóján a kutatók többsége naprakészen tartott saját oldallal rendelkezik.

Az *Újdonságok* menüpont alatt az intézet, illetve a kutatói legfrissebb publikációit, előadásainak írott változatát találjuk, melynek többsége teljes szövegében letölthető, vagy a kiadvány fedőlapját és részletes tartalomjegyzékét érheti el az olvasó. Ám az anyagok elérését nehezíti, hogy a megfelelő linkre kattintva előbb egy új, felpattanó böngészőablak nyílik meg, és ott indul el automatikusan a PDF-olvasó. Mivel a PDF-megnyitás általában az internetes böngészőszoftverek egyik legrosszabbul leprogramozott szolgáltatása, a webmester megkímélné egypár valószínű lefagyástól a honlap látogatóit, ha inkább a publikációk sima letöltésére szűrnie be linkeket. Hasznos tartalomszolgáltatás, hogy külön link alatt találjuk a VKI *Technológiai fejlődés* cikksorozatát – sajnos, itt egy 2006. decemberi szöveg a legújabb publikáció.

A honlap egészeben nézve jól tipografizált, képernyőn kényelmesen olvasható betűtípusokat használt a webmester, nincsenek felesleges, a navigációt és a tájékozódást gátló, nem funkcionális díszítőelemek. Az oldalon viszont nincs belső kereső és honlaptérkép sem; a *Gyakori kérdések* menüpont „Szerkesztés alatt” áll.

Végeredmény?

Az MTA társadalomtudományi intézetek honlapjai az elérhető információmennyiséget és a designt tekintve túlságosan is nagy változatosságot mutatnak. Míg az FKI honlapja láthatóan amatőr munka, addig az SZI-t kiépítő csapat tartalommenedzsment-rendszert használt az oldal létrehozására. Általánosságban leszögezhető, hogy azok az oldalak felhasználóbarátabbak, melyek a szöveges és egyéb tartalmakat adatbázisban, a kinézetért felelős elemeket ettől független módon, stíluslapokon tárolják. Az a tartalomszolgáltató, mely következetesen strukturált, áttekinthető, formai-tartalmi esetlegességektől lehetőleg mentes oldalt akar előállítani, ennek az elvnek a mentén kell eljárnia. Ebből következően az ideális intézeti oldal a mtaki.hu-ra és a nytud.hu-ra jellemző információmennyiséget tartalmazza, és tagolására, megjelenítésére a socio.mta.hu-hoz hasonlóan valamilyen tartalommenedzsment-rendszert használ. Mivel e rendszerek közül számos nyílt forráskódú, jól bevált stíluslapokkal ellátott, világszerte kipróbált és ingyenesen elérhető megoldás, az intézeti honlapok működtetői és felhasználói egyaránt jól járnának, ha használatuk elterjedne.

Amennyiben viszont technológiaváltást szemléletváltás nem előzi meg, akkor marad a jelenlegi helyzet: a MTA társadalomtudományi intézetek többsége digitális tartalomszolgáltatóként a középmezőnybe (vagy oda sem) tartozik más, közpénzekből fenntartott internetes felületekhez képest. A .hu alatt található tartalom az utóbbi évtizedben jelentős fejlődésen ment keresztül, s több szegmense világszínvonalúnak mondható. Az internet a '90-es évek elején a tudományos világ exkluzív kommunikációs és játszótere volt – de mára olyan megszokott szolgáltatássá vált, mint az áram vagy a telefon. Ideje, hogy az MTA intézetek valódi feladatuknak tekintsék a nem kereskedelmi célú tartalomszolgáltatást, márcsak azért is, mert ez a leginkább költséghatékony módja eredményeik bemutatásának, és nem melleleg a színvonalas ismeretterjesztésnek. Ha pedig egy kutatóműhely ezt nem tekinti feladatának, a teljesen elavult honlapokat legalább tegye elérhetetlenné, megkímélve néhány felesleges kattintástól az internetezőket.